

Een brug van homeopathische naar reguliere geneeskunde

Het bouwen van een brug tussen de homeopathische en de reguliere geneeskunde moet vooral een initiatief zijn van de homeopathische geneeskunde.

R. Stuut

Inleiding

Idealiter wordt een brug tussen twee stromingen vanaf twee kanten gebouwd. Toch zal het waarschijnlijk noodzakelijk zijn dat het bouwen van een brug tussen de homeopathische en de reguliere geneeskunde vooral een initiatief moet zijn van de homeopathische geneeskunde. Hiervoor zijn verschillende redenen aan te voeren. Deze worden in de volgende paragrafen besproken vanuit drie benaderingen. De eerste is een historische benadering, de tweede is vanuit het zelfherstellend vermogen dat aan de basis ligt van de homeopathie, en de derde is vanuit de systeemtheoretische benadering van de homeopathie. Ter illustratie worden enkele gevallen uit de praktijk genoemd.

'The first cut is the deepest'

De homeopathie stamt uit de tijd dat reguliere geneeskunde nog in de kinderschoenen stond. De rol van bacteriën bij infectieziekten werd bijvoorbeeld later, door Louis Pasteur, ontdekt. Het belang van hygiëne was al eerder door Semmelweis bij kraamvrouwenkoorts aangetoond, maar werd nog niet echt begrepen en dus ook nauwelijks nagevolgd. Het is daarom niet voor niets dat Hahnemann, de grondlegger van de homeopathie, besluit de toenmalige geneeskunde de rug toe te keren. Deze bestond immers nog altijd uit nauwelijks gefundeerde behandelmethoden. Hij noemt de reguliere geneeskunde 'allopathie' en neemt een onverzoeend standpunt in ten opzichte van de allopathische

behandelmethode en zijn beoefenaars. In de zeer uitvoerige inleiding van zijn basiswerk, het *Organon* (eerste druk 1810), maakt hij in dertig bladzijden de allopathie met de grond gelijk.

De vooruitgang van de reguliere geneeskunde

Ruim voor de ontdekkingen van de chirurg Goodsir in 1842, Semmelweis in 1847 en Pasteur in 1867 ten aanzien van de rol van bacteriën bij infectieziekten en het belang van hygiëne had Hahnemann al ten tijde van de cholera-epidemie (1830-1831) vier geschriften gepubliceerd. Hij beschouwde de cholera als een infectieziekte, die werd overgebracht door 'eine von feinsten Thieren niederer Ordnung' en stelde een antiseptische therapie met behulp van onder meer kamfer voor. Verder was hij een tegenstander van maatregelen, zoals niet drinken, die een verzwakkende invloed hadden. Met name in Wenen werd zijn aanpak met succes toegepast. Hahnemann zou als voorloper van de moderne reguliere geneeskunde dan ook een plaats tussen Goodsir, Semmelweis en Pasteur moeten innemen. Het is echter anders gelopen. De reguliere geneeskunde bleef zich stormachtig ontwikkelen. De nog altijd voortschrijdende ontdekking en ontwikkeling van medicamenten tegen allerlei infecties en voor het behandelen van een scala aan aandoeningen en technisch zeer geavanceerde operatietechnieken maken het mogelijk steeds moeilijker problemen aan te pakken. Daardoor

is het beeld ontstaan van een voortschrijdende wetenschap, die eens aan al het lijden een einde zal maken.

Een voorbeeld hiervan is de visie van René Kahn, die in de serie 'Kijken in de ziel' (aflevering 1/9/2009) vasthield aan zijn eerder gedane uitspraken in een interview met Paul Witteman uit 1995, namelijk dat er een omwenteling in de psychiatrie gaande is en we letterlijk een kijkje in het brein zullen kunnen gaan nemen, we dus op de drempel van een nieuw tijdperk staan. Veertien jaar later moet hij toegeven dat er geen grote doorbraken zijn geweest in de behandeling van psychiatrische ziektes. Toch houdt hij, nog altijd, mede gezien de ontwikkelingen op het vlak van de genetica, vast aan een visie die het ingrijpen op materieel niveau als de kern van een behandeling van psychiatrische problematiek beschouwt. Een dergelijk uitgangspunt geeft weinig aanleiding om van het huidige pad af te wijken en een dialoog aan te gaan met een geneeswijze, die een ander uitgangspunt heeft.

Stilstaan of hollen bij de homeopathische geneeswijze

In tegenstelling tot de gewone geneeskunde is de homeopathische behandelwijze niet erg veranderd. Dit is deels als positief te duiden, omdat de basis van de homeopathie, het similibeginsel, al twee eeuwen een dusdanig stabiel uitgangspunt blijkt te zijn, dat geen enkele homeopathisch behandelaar aan de waarde ervan twijfelt.

Sommigen uiten waarschijnlijk terecht kritiek op een deel van de beweringen, die Hahnemann indertijd deed, om zijn *simila similibus currentur* vanuit de klassieke literatuur te onderbouwen. Daarbij gaat men vreemd genoeg voorbij aan het feit dat Hahnemann zijn ontdekking van het similibeginsel in eerste instantie niet ontleende aan de literatuur, maar aan zijn eigen waarneming, dat hij door het innemen van kinine klachten kreeg, die leken op de symptomen van malaria. En juist kinine was in die tijd het enige middel dat in staat was malaria te genezen. Het was in die tijd waarschijnlijk zelfs het

enige echt werkzame medicament en was dusdanig bekend, dat we nog altijd in onze taal refereren aan deze bittere stof in uitspraken als: 'de bittere pil slikken' en 'de bittere pil vergulden'. Het laatste deed men letterlijk, door de kininepil in een laagje bladgoud te hullen. Later heeft Hahnemann, met familieleden en studenten, zeer moedig, meerdere geneesmiddeltesten met vaak giftige stoffen zoals belladonna en bilzekruid gedaan. Hahnemann liep in dat opzicht voorop met zijn gedegen onderzoek naar de werking van medicamenten.

Een ander bekend punt van kritiek is het gebruik van de zogenaamde hoge potenties. Avogadro had zijn principe in 1811 geformuleerd, maar de werkelijke schatting van het getal van Avogadro vond pas in 1865 plaats. Hahnemann, die 20 jaar eerder was overleden, was daarvoor al potenties gaan gebruiken, die dusdanig hoge verdunninggraden kenden, dat er geen molecuul van de uitgangsstof meer in aanwezig kon zijn. De vraag is of deze kennis Hahnemanns inzichten veranderd zou hebben. Misschien in de eerste fase van de ontwikkeling van zijn leer (ongeveer tot aan de uitgave van zijn vierde druk van het *Organon* in 1829) toen Hahnemann vooral verdunde (wel in combinatie met schudden en/of verwrijven) om de bijwerkingen van zijn geneesmiddelen tegen te gaan. Later evenwel merkte hij dat juist dit proces de helende werking van zijn geneesmiddelen vrijmaakte. Dit vanuit de empirie ontdekte niet materiële aspect van de homeopathische geneesmiddelen is dus ontstaan in een tijd, waarin het niet aanwezig zijn van materie nog niet kon worden aangetoond. Toen dit wel mogelijk werd, was dit ook direct één van de grootste kritiekpunten op de homeopathie. Voorzichtig lijkt hier nu door nieuwe fysische inzichten verandering in te komen. Door dit uitgesproken begin is er nog altijd een sterke stroming, die de oorspronkelijke leer met deels verouderde begrippen en inzichten en een relatief gering aantal medicamenten verdedigt. Deze stroming lijkt aan het feit voorbij te gaan, dat de reguliere geneeskunde en andere wetenschappen ondertussen niet hebben stil gestaan en dat een her-

bezinning van de homeopathie en een toetsing aan moderne inzichten noodzakelijk lijkt.

Andere stromingen in de homeopathie houden zich juist met nieuwe wetenschappelijke kennis uit diverse richtingen bezig. Lange tijd sloten de inzichten van diverse takken van wetenschap niet of nauwelijks aan bij de homeopathie. Pas sinds relatief korte tijd lijkt hier verandering in te komen. Sinds ongeveer 25 jaar is een ontwikkeling gaande, die inzichten vanuit de psychologie, systeemtheorie, biologie en natuurkunde integreert in de homeopathie en die daarin vaak verder gaat dan de reguliere geneeskunde.

Maar een brug slaan blijft voor beide stromingen in de homeopathie moeilijk, want de eerstgenoemde stroming sluit in haar denken niet aan bij deze tijd en de andere loopt juist het gevaar dat het gebruikmaakt van kennis en inzichten, die nog niet of nauwelijks in de reguliere geneeskunde zijn geïntegreerd.

De grenzen aan de reguliere geneeskunde

De polemiek, die Hahnemann toentertijd voerde tegen allerlei misstanden in de reguliere geneeskunde, ligt lang achter ons en het is aan de homeopathie om te erkennen dat de reguliere geneeskunde op allerlei terreinen grote vooruitgang heeft geboekt en haar waarde duidelijk heeft bewezen.

Aan de andere kant wordt het tijd dat de reguliere geneeskunde gaat inzien dat de indertijd ingeslagen weg, die de nadruk heeft gelegd op een vooral materiële opvatting ten aanzien van ziekte en gezondheid, toe is aan herziening.

Uit cijfers van het CBS blijkt dat de prevalentie van chronische ziektes op jongere leeftijd toeneemt, maar dat dankzij allerlei mogelijkheden ten aanzien van zorg de beperkingen die hierdoor worden ervaren juist minder worden.

Maar dit zoeken naar steeds betere materiële oplossingen voor de mens zijn problemen door het geven van steeds meer medicamenten, telkens duurder onderzoekstechnieken en ingrepen brengt vanzelfsprekend hoge kosten met zich mee.

Recent onderzoek bij 150.000 patiënten van een grote verzekeraar in Nederland geeft interessante aanwijzingen in welke richting we een oplossing kunnen vinden voor bovenstaand probleem.

Uit *de Volkskrant* van 7/6/10:

“AMSTERDAM – Huisartsen die ook alternatieve geneeswijzen als acupunctuur, antroposofische gezondheidszorg en homeopathie aanbieden, werken 15 procent goedkoper dan reguliere huisartsen.

Dit blijkt uit onderzoek van de Tilburgse hoogleraar gezondheidseconomie Peter Kooreman en de Leidse epidemioloog en lector antroposofische gezondheidszorg Erik Baars. De onderzoekers bestudeerden de gegevens van alle 150 duizend verzekerden van de Haagse zorgverzekeraar Azivo. Uit de gegevens blijkt dat de patiënten van huisartsen die ook alternatieve geneeswijzen aanbieden, minder medicijnen gebruiken en minder vaak in het ziekenhuis worden opgenomen. Bij patiënten van boven de 75 jaar die een antroposofische huisarts bezoeken, loopt de kostenbesparing zelfs op tot 25 procent. Volgens de onderzoekers is er geen aanwijzing dat deze patiënten te weinig zorg krijgen. De levensverwachting ligt zelfs hoger dan voor patiënten van reguliere artsen.” Verderop in het artikel wordt uitgelegd, dat dit verschil niet ligt aan een gezondere leefstijl van de patiënten (hier is op gecorrigeerd), maar waarschijnlijk te maken heeft met een aanpak, die meer gericht is op het zelfherstellend vermogen van de patiënt.

Helpende inzichten vanuit de homeopathie

In de homeopathie spelen begrippen als zelfherstellend vermogen en een systeemtheoretische benadering een belangrijke rol, maar ook andere aspecten, die vooralsnog in de reguliere geneeskunde een ondergeschikte rol spelen, zullen in de rest van het artikel besproken worden om de waarde van de homeopathische geneeswijze voor de gezondheidszorg te verduidelijken.

Opvallend is dat in de homeopathische geneeswijze deze begrippen pas later een plek hebben gekregen. En dit laatste juist omdat ze vanuit de empirie zijn ontstaan en er wetenschappelijk gezien in die tijd

onvoldoende kennis was om ze te verwerpen. Maar ook zal een kritische blik op de homeopathie zelf worden geworpen en onderzocht worden op welke punten de homeopathische zienswijze zelf nader onderzoek vereist.

Het zelfherstellend vermogen in de homeopathie

“§9. Im gesunden Zustande des Menschen waltet die geistartige, als Dynamis den materiellen Körper (Organism) belebende Lebenskraft (Autokratie) unumschränkt und hält alle seine Theile in bewundernswürdig harmonischem Lebensgange in Gefühlen und Thätigkeiten, so daß unser inwohnende, vernünftige Geist sich dieses lebendigen, gesunden Werkzeugs frei zu dem höhern Zwecke unsers Daseins bedienen kann.”

Deze paragraaf uit het basiswerk van de homeopathie het *Organon der Heilkunst* van Samuel Hahnemann wordt gezien als één van de belangrijkste uit Hahnemann's gedachtegoed. De paragraaf komt, in de hierboven beschreven vorm, in de 4e editie van het *Organon* voor en illustreert de ontwikkeling die Hahnemann zelf in zijn denken doormaakte. Hahnemann gebruikt het begrip *Dynamis* voor het zelfherstellend vermogen. Het is een uiting van de levenskracht (autocratie), die alle delen van ons lichaam (op bewonderenswaardige wijze) in harmonie houdt. Deze ontwikkeling heeft interessante aspecten. In de eerste versie van zijn *Organon* spreekt hij nog slechts van een onzichtbare ziekmakende verandering in het innerlijk van het organisme met daarbij opvallende symptomen, die gezamenlijk maken wat men ziekte noemt. Wat er zich in het innerlijk van het organisme afspeelt, houdt hij voor speculatie; slechts wat je kunt waarnemen, de symptomen, zijn bruikbaar voor behandeling. Als behandeling van een ziekte wordt dan een geneesmiddel gekozen dat in staat is de symptomen bij een gezond persoon te veroorzaken. De gedachte kreeg vorm toen Hahnemann in 1790 de *Materia Medica* van de Schotse arts Cullen vertaalde, waarbij hij stootte op aanwijzingen voor het similiabeginsel, en

tevens op een uitleg van Cullen, dat kinine helpt bij malaria middels zijn maagversterkende eigenschappen. Dit laatste betwijfelde Hahnemann, waarop hij zelf kinine ging slikken en opmerkte dat hij bij malaria passende symptomen kreeg. Voorzichtig nam hij aan dat kinine wel eens zou kunnen werken door het oproepen van vergelijkbare symptomen. Pas zes jaar later publiceerde hij voor het eerst deze zienswijze op het similiabeginsel, gebaseerd op empirische observaties, geneesmiddelproeven op zichzelf, intoxicatiebeelden en bijzondere genezingen uit de toenmalige literatuur.

Ten aanzien van het verdrijven van de natuurlijke ziekte komt hij tot de conclusie, dat 1) een natuurlijke ziekte bestreden kan worden door een geneesmiddel dat vergelijkbare symptomen bij een gezond persoon kan oproepen, 2) een ziekte die door een geneesmiddel wordt veroorzaakt, sterker is dan een natuurlijke ziekte (immers bij een vergiftiging krijgt iedereen klachten, terwijl bij een natuurlijke ziekte niet iedereen ziek wordt), en 3) sterkere natuurlijke ziekten zwakkere ziekten verdrijven mits ze op elkaar lijken (bij niet op elkaar lijkende ziekten wint de sterkere tijdelijk, de zwakkere verschijnt weer bij genezing van de sterkere ziekte).

Net als de huidige geneeskunde was de homeopathie in eerste instantie een geneeskunde, die vanuit een relatief materiële visie is ontstaan en die zich niet bezighield met het dieper inzicht krijgen in de zieke mens.

Hahnemann stond niet stil in zijn ontwikkeling. Door zijn streven om in eerste instantie zijn geneesmiddelen te ontdoen van simpelweg nadelige bijwerkingen en later om de zogenaamde beginverergering te voorkomen, ging hij telkens verder met stapsgewijs verdunnen, waarbij hij bij iedere verdunningsstap schudde (potentiëren). En hij begon zich te realiseren, dat van een materiële werking niet echt meer sprake kon zijn (noot 54 bij §12).

Toch merkte hij dat de werkzaamheid van zijn geneesmiddelen eerder toenam dan afnam en vanaf 1829 introduceerde hij in zijn vierde druk van het *Organon* officieel de C30-potentie (een verdunning

van 1: 100 tot de dertigste macht) als meest werkzame potentie.

Wat nog altijd de belangrijkste kritiek op de homeopathie is, het gebruik van materiole geneesmiddelen, is vanuit de praktijk ontstaan en niet volgens vooropgezet plan.

Het heeft er alle schijn van dat Hahnemann zijn ideeën over ziekte en gezondheid door dit gebruik van materiole geneesmiddelen is gaan herzien. Het is niet voor niets dat de begrippen *Lebenskraft*, *Dynamis*, *Autocratie* pas na de introductie van deze hoge potenties eveneens in zijn vierde druk van het *Organon* 1829 opduiken.

In zijn *Organon* zien we vanaf dit moment aan de ene kant zijn rationele, meer materiële visie en aan de andere kant de meer spirituele visie. Deze laatste visie zien we het duidelijkst terug in de eerder genoemde §9.

Hij maakt het zijn volgelingen hiermee niet gemakkelijk, vooral omdat hij in zijn uitleg vanaf dit moment op twee gedachten blijft hinken. In een poging de ontwikkeling van Hahnemann te volgen, heeft Matthias Wischner de zes edities van het *Organon* met elkaar vergeleken. Het blijkt dat Hahnemann zijn werk nooit echt heeft herschreven, maar telkens weer bepaalde delen letterlijk heeft hergebruikt. Niet verwonderlijk, wanneer we zijn zeer druk en arbeidszaam leven beschouwen, helaas mist zijn werk daardoor wel consistentie en verzwakt hij zijn latere inzichten door eerdere verklaringen ongewijzigd te laten.

In zijn uitleg over het gevolg van het veroorzaken van een kunstmatige ziekte (door geneesmiddelproeven te doen) legt Hahnemann uit dat het de levenskracht is, die als reactie op een verstoring van buitenaf symptomen produceert. De symptomen zijn dan ook niet de ziekte of het werkelijke probleem, maar zijn uitingen van de levenskracht of zelfherstellend vermogen om deze verstoring op te heffen.

Hoewel verwarrend genoeg zijn oude verklaring van de werking van zijn medicamenten tekstueel ongewijzigd in de latere edities van zijn *Organon* staan – het verdrijven van een natuurlijke ziekte door een

sterkere kunstmatige ziekte – legt hij hier al de kiem voor een op dit moment meer gevolgde verklaring van de werking van de homeopathie, namelijk het ondersteunen van het zelfherstellend vermogen, door een middel te geven, dat vergelijkbare symptomen kan opwekken als de natuurlijke ziekte, die de patiënt op dat moment heeft. In tegenstelling tot het placebo-effect, dat veelal op aspecifieke wijze dit zelfherstellend vermogen stimuleert, is het doel van een homeopathisch middel om dit heel gericht en specifiek te doen.

Systeemtheorie en homeopathie

De homeopathie bleek erg succesvol te zijn in het behandelen van acute ziekten, maar Hahnemann zag dat het behandelen van chronische ziektes veel moeizamer verliep. Wat dat betreft zien we dat onze huidige geneeskunde tegen vergelijkbare problemen oploopt.

Laten we eens kijken naar het tweede deel van §9. “§9... und hält alle seine Theile in bewundernswürdig harmonischem Lebensgange in Gefühlen und...” Het belangrijkste dat we uit dit stuk kunnen afleiden, is dat Hahnemann de mens beschouwt als een samenhangend systeem meer dan honderd jaar voordat de systeemtheorie werd ontwikkeld.

Systeemtheorie

De systeemtheorie is een multidisciplinaire theorie over de systematische beschouwing van systemen in de natuur, wetenschap en/of maatschappij. Deze theorie is gericht op de complexiteit en onderlinge afhankelijkheid tussen en binnen systemen, wat in de praktijk vaak vereenvoudigd wordt door alleen naar bepaalde aspecten uit het systeem te kijken. Het is gebaseerd op principes uit de natuurkunde, biologie, sociale wetenschappen en techniek, en heeft zijn uitwerking in onder andere de cybernetica, filosofie, organisatieleer, management, psychotherapie, economie en sociologie.

De geneeskunde wordt hier niet genoemd (en dat is in de praktijk ook meestal het geval) omdat de medische specialismen een echt systeemtheoreti-

sche wijze van werken uitsluiten. De dermatoloog richt zich vooral op de huid, de cardioloog op hart en bloedvaten etc..

Dit uit zich ook in de manier waarop gekeken wordt naar het effect van een behandeling.

Ter illustratie volgt hier een casus uit de homeopathische praktijk:

Casus 1

Een vrouw komt met allergieklachten. Om diverse redenen krijgt ze als homeopathisch middel Phosphor, een zeer bekend homeopathisch middel. Verrassenderwijs kwam ze terug met de mededeling dat alle allergieklachten waren verdwenen. Helaas mag je dan als homeopathisch arts niet direct tevreden zijn, maar hoor je ook naar andere levensgebieden te vragen. In dit geval bleek ze slecht te zijn gaan slapen en wel in zo'n mate dat ze zich overdag verre van fit ging voelen. Helaas moet je dan vanuit de homeopathische visie concluderen dat er wel eens sprake kan zijn van suppressie en de klacht zich als het ware naar een ander en dit geval dieper niveau heeft verplaatst. Mijn oplossing was in dit geval eerst afwachten (kortom geen verdere medicatie meer) en inderdaad ze ging weer goed slapen, maar de allergieklachten kwamen wel weer terug.

Het voorbeeld is illustratief voor het kijken naar de mens als één geheel, waarbij het uitgangspunt is dat het onmogelijk is therapeutisch in te grijpen zonder de rest van het systeem mens te beïnvloeden, een belangrijk systeemtheoretisch gegeven.

Kanttekeningen bij de leer van Hahnemann

In navolging van Hahnemann zullen we ook de praktijk gebruiken om tot nieuwe inzichten te komen. Op het eind van zijn leven gebruikte Hahnemann zogenaamde LM-potenties (iedere verdunningstap verloopt in sprongen van 1:50.000), die hij speciaal had ontwikkeld om de bijwerking (de zogenaamde beginverergering) van zijn behandeling zoveel mogelijk te verzakken. Zijn idee was immers dat de kunstmatige ziekte de natuurlijke ziekte verdreef,

maar dat het wel zaak was deze kunstmatige ziekte zo zwak als mogelijk te houden, om het effect van de tijdelijke optredende kunstmatige ziekte zo gering mogelijk te houden. Liever stapje voor stapje, door je middel af en toe te herhalen, dan de natuurlijke ziekte te verdrijven in één keer. Maar werkt dit ook zo? Twee voorbeelden ter illustratie.

Casus 2

Een patiënt diende zich aan, die een ieder jaar terugkerend eczeem aan zijn handen heeft en dit eczeem jaarlijks korte tijd met een corticosteroïden-zalf behandelde. Het leek verstandig dit eenmalig met een LM6-potentie (6 stappen van 1:50.000) van Sulphur te behandelen. Ondanks deze zeer voorzichtige benadering vertelde de patiënt een maand later, dat de verergering dusdanig erg was geweest dat aan zijn handen de vellen erbij hadden gehangen en hij slechts had kunnen functioneren door katoenen handschoenen te dragen. Dus ondanks het inzetten van een subtiele kunstmatige ziekte een heftige beginverergering.

Casus 3

Een paar jaar later kwam een andere patiënte, die vertelde dat ze was verwickeld in een ingewikkelde relatie met twee mannen en sinds enige tijd klachten had van eczeem aan haar handen. Ze kreeg Medorrhinum voorgeschreven. Dit voorschrift was vergezeld van een uitleg hoe haar eczeemklachten gezien konden worden in relatie tot haar liefdesleven en waarom ze Medorrhinum kreeg, een middel gemaakt van het secreet van gonorrhoea. Ook zij kreeg een heftige beginverergering. Haar eczeem was zo erg geworden, dat ze haar handen, die dropen van het wondvocht en voor haar gevoel in brand stonden, 's nachts van pure ellende in koud water had gehouden. Maar wat bleek, ze had het middel niet genomen, want ze was veel te bang geweest één van haar relaties te moeten opgeven.

De eerste casus illustreert de uitleg van Hahnemann,

dat we door het geven van een hoge potentie een beginverergering kunnen voorkomen, niet klopt. En de tweede casus illustreert dat zelfs niet een kunstmatige ziekte nodig is om de natuurlijke ziekte te verdrijven. Dit kan namelijk zelfs zonder toediening van een homeopathisch medicament, maar met de juiste woorden.

In de homeopathische wereld wordt Hahnemanns oorspronkelijke uitleg ook nauwelijks nog gebruikt. Het wordt echter wel tijd dat duidelijk wordt gemaakt dat er fouten zitten in onze oorspronkelijke leer en we deze dus ook niet klakkeloos kunnen volgen. De tweede casus suggereert dat we de werking van het homeopathisch middel in het verlengde kunnen zien van het geven van de juiste informatie. Dergelijke inzichten bestonden in de tijd van Hahnemann nog niet, omdat er nog niet echt gekeken werd naar de wisselwerking tussen lichaam en ziel.

Homeopathie in de moderne tijd

Om de werking van de homeopathie en de nieuwe ontwikkelingen, die mede mogelijk zijn door het gebruik van kennis uit andere wetenschappen te illustreren, volgen nu weer twee voorbeelden uit de praktijk. We zullen zien dat beide voorbeelden buiten het denkkader van de reguliere geneeskunde vallen, maar dat eveneens de klassieke homeopathie, zoals door Hahnemann ontwikkeld, ze voor een groot deel moeilijk zal kunnen plaatsen.

Casus 4

Ondanks reguliere behandeling schrijdt een infectie aan de stomp, die van zijn onderbeen overbleef, nadat hij in Bosnië op een mijn is gestapt, bij een man van 28 jaar voort. Hij was commandant van een groep commando's en ondanks zijn eigen toestand regelde hij nog alles, bijvoorbeeld waar zijn manschappen op moesten letten om hem zonder gevaar voor zichzelf uit het mijnenveld te halen en ook hoe ze hem moesten verbinden. 'Ik had nog controle over de situatie'. Tot dat moment had hij zijn werk alleen maar leuk en spannend gevonden, ook een

gijzeling, die hij had meegemaakt. Als commandant van zijn groep was hij één van de jongens, het liefst met hen in het veld, maar wel vanuit zijn verantwoordelijkheid. Hiërarchie kan hij in het algemeen slecht verdragen. Volgens zijn vrouw is hij nu niet meer de oude, hij moet alles vragen, ligt te commanderen, maar eigenlijk zou hij het liefst alles zelf willen doen. 'Lastig, je moet alles vragen'.

In het algemeen is hij eigenlijk nooit ziek. Naar zijn zeggen heeft hij vaak wonden, omdat hij niet zo voorzichtig met zijn lichaam is. Maar hij genas eigenlijk altijd goed.

In het begin van de klachten had hij erge fantoompijnen, maar dat is sinds 6 weken beter. Hij is 2 maanden geleden gevallen wat zo'n pijn deed, dat hij buiten zichzelf raakte van de pijn. Toen is ook de ontsteking weer verergerd.

Zijn werk als commando vond hij een uitdaging, vandaar Bosnië. Zijn tijd in Bosnië heeft hij dan ook ervaren als een fantastische tijd, spannende dingen doen, temeer omdat hun taak zich vooral afspeelde in de gevaarlijke gebieden.

Ook in zijn eerdere studie zocht hij al de uitdaging, in tegenstelling tot anderen, koos hij het liefst voor de moeilijkste boeken. Tijdens zijn studie werkte hij altijd, het liefst tussen mensen die moeten werken voor hun brood en echte rauwdouwers zijn. Je moet alles ervaren hebben. Een vrije val, een echte kick, zou hij ook graag weer willen doen.

Casus 5

Samen met zijn vriendin krijgt een rechercheur een sullig ongeluk. Hun auto blijft na uitstappen door een misverstand lopen en ze raakten beiden bekneld tussen auto en portier. Hij blijft ondertussen rustig, regelde dat de brandweer hen komt bevrijden, maar probeert ondertussen los te komen, omdat duidelijk is dat zijn vriendin er erger aan toe is. Hij blijkt later alleen wat schaafwonden te hebben, die op zijn kuit zijn verergerd, doordat hij had geprobeerd heeft los te komen. Echter 4 dagen later is de schaafwond op zijn scheenbeen (14x8 cm) gaan infecteren. Een scala aan behandelingen volgt, diverse antibiotica,

meerdere keren wondtoilet. Helaas schrijdt het proces door. Op moment van bezoek zijn we drie en een half maand verder. Nu is hij een enorm sterke en indrukwekkend grote vent en zo is ook zijn wond. Een vuist zou er gemakkelijk in kunnen. Om erger te voorkomen, behandelt hij zelf zijn wond met zilvernitraat, de zogenaamde helse steen.

Wat is er over hem te vertellen? Hij is technisch onderzoeker en mag alles zelfstandig draaien. Wil niet de leiding hebben, maar wil zelf het veld in. Echter in het veld heeft hij al snel de leiding en gaat hij geen enkele verantwoordelijkheid uit de weg.

Voor zijn werk komt hij met de meest gore dingen in aanraking. Verspreid liggende ledematen in de smurrie zoeken e.d.. Hij werkt hard, maar is tegelijkertijd rustig en relaxed. Een rots in de branding. Geneest normaal gesproken als een raket.

Hij heeft nooit wat. Is een grote stoere, sterke man. Hij werkt graag en heeft daarom braaf met zijn been omhoog gezeten. Een opvallende hobby is zeevissen op hele grote vissen. Hij doet dat van jongs af aan met zijn broers. Leuk als ontspanning. Een grote joekel van een tijgerhaai van 4 meter en meer dan driehonderd kilo aan je haak slaan. 'Ik geef mijn hengel pas af als ik hem binnen heb.'

Slechts één ding is nog opvallend volgens zijn vriendin. Hij is altijd loeiwarm.

De klassieke homeopathische aanpak

Hahnemann (en ook zijn huidige navolgers) zouden dergelijke gevallen waarschijnlijk beoordeeld hebben als eenzijdige ziektes, want wat is nu verder een probleem te noemen, anders dan de niet genezende wonden? Want zelden heb ik dergelijke nuchtere, gezonde en ongecompliceerde mensen in mijn praktijk gezien. Maar aan de andere kant zou Hahnemann een dergelijk ziekteproces syfilitisch (dus destructief) genoemd kunnen hebben, en mogelijk in een dergelijke richting naar een geneesmiddel gezocht hebben.

Bij niet goed genezende wonden staat in de repertoria en de materia medica een behoorlijk aantal geneesmiddelen genoemd, echter een keuze is nog

altijd moeilijk, want psychische problemen, die het beeld zouden moeten aanvullen, of andere lichamelijke problemen zijn niet duidelijk aanwezig.

Toch zijn er wel degelijk duidelijk parallellen te zien bij beide heren, echter dan op psychisch vlak. Maar in Hahnemanns tijd waren dergelijke inzichten te weinig ontwikkeld om tot een dergelijke oplossing te komen.

Een moderne homeopathische aanpak

Ondanks het feit dat er meer begrip is gekomen over de samenhang tussen lichaam en ziel en hoe deze zich vertaalt in onze geneesmiddelbeelden, is het vinden van een goed passend geneesmiddel in beide gevallen nog altijd moeilijk.

Dergelijke gevallen verlangen een onorthodoxe oplossing, die in 1995, toen de eerste patiënt zich aandiende, als hypothetische oplossing nog in de kinderschoenen stond.

In die periode was Jan Scholten zijn boek over homeopathie en de elementen aan het schrijven, waarbij hij de structuur van het periodiek systeem als uitgangspunt gebruikte.

Op grond van zijn positie in het periodiek systeem en zijn chemische eigenschappen verwachtte hij bij het element Tungstenium een aantal eigenschappen zoals: 'zich moeten bewijzen als leider', 'uitdaging van de dood', 'bergbeklimmer, brandweer', maar ook 'angst dat ze zich niet kunnen bewijzen en anderen dat zien, afgang', 'initiatie als leider'.

Dit beeld komt voort uit de positie van Tungstenium (wolfram) op de zesde rij in de serie, waarin zich onder andere goud bevindt. De serie in zijn algemeenheid past bij het thema leiderschap en de zesde rij, waar zich ook chroom en molybdenum bevinden, lijkt te horen bij het 'je moeten bewijzen'. Los daarvan staat wolfram bekend om onder meer zijn hittebestendigheid. Het wordt gebruikt in gloeilampen.

Hoewel slecht genezende wonden bij Tungstenium (nog) geen thema waren, besloot ik op grond van bovenstaande beschrijving en bij gebrek aan beter dit middel voor te schrijven.

Het resultaat was verbluffend, want de voortschrijdende infectie aan het onderbeen van de commandant kwam snel tot staan en het voor de mobiliteit belangrijke kniegewricht bleef gespaard.

Ook bij de rechercheur kwam de infectie zonder verdere andere behandeling heel snel tot stilstand en genas de grote en diepe wond zeer snel.

Wat zou het probleem kunnen zijn bij deze overduidelijk lichamelijk en psychisch gezonde mannen? Kijken we naar het eerder geschetste beeld van Tungstenium, dan zou het wel eens het gevoel van 'afgaan' kunnen zijn. Bij de eerste is het letsel direct overduidelijk groot, toch blijft hij functioneren als leider, maar hij moest wel als een van de eersten weg uit Bosnië en zal zich bewust geworden zijn van zijn eigen kwetsbaarheid. En dat werd nog veel duidelijker in zijn thuissituatie, waar hij alles moet vragen, terwijl hij het liefst alles zelf doet.

Bij de tweede man is het begin veel minder dramatisch, ook hij blijft trouwens functioneren, maar het afgaan is in zijn situatie nog pregnanter aanwezig. Er zijn na het ongeluk behoorlijk wat grappen gemaakt door zijn collega's. Zo'n grote sterke kerel in zo'n stomme hulpeloze situatie, waar hij niet zelf uit kon komen. Ook dat zal hij als een afgang hebben beleefd. En wat hij helemaal niet had verwacht, de verwonding bleek erger te zijn dan het zich eerst liet aanzien. Zijn kwetsbaarheid kwam later extra aan het licht.

In dit verband kan men ook kijken naar het eerder genoemde begrip 'levenskracht', 'autocratie' of 'zelfherstellend vermogen'. Waarom functioneert dat hier niet, ondanks alle hulp van buiten? Immers in de huidige tijd mogen we er van uitgaan dat de chirurgie door een kundig wondtoilet de natuurlijke genezing ondersteunt, en dat het toedienen van antibiotica bij dergelijke ernstige wonden ook zeker op zijn plaats is. En toch was dit niet voldoende, want hoe adequaat de reguliere behandeling ook is, ook deze blijft afhankelijk van het zelfherstellend vermogen. En dat was juist wat hier niet functioneerde. De liefhebbers van literatuur uit de tijd van Hahnemann vinden een voorbeeld van een derge-

lijke problematiek in de novelle 'Het tweegevecht' van Heinrich van Kleist (1777-1811). Twee ridders leveren een strijd op leven en dood. De nobele ridder wordt in de pan gehakt, terwijl de winnaar, die een eerdere wandaad ontkent er slechts lichtgewond van afkomt. Maar de ernstig verwonde ridder herstelt en de andere sterft aan zijn lichte verwonding, waarbij hij op het eind zijn wandaad opbiecht. Zijn slechte geweten velt hem als het ware.

Van een slecht geweten kunnen we in onze beide gevallen niet spreken, maar wel van een problematiek die past bij mensen, die graag zelf de touwtjes in handen hebben.

In beide gevallen begonnen de problemen toen ze in een hulpeloze situatie waren beland. Beiden konden nog wel zaken regelen, maar anderen moesten hen uit de problemen halen. Dit was waarschijnlijk figuurlijk en ook letterlijk, in dit geval, tegen het zere been. Deze eigenschap van alles zelf willen doen, zonder hulp van buitenaf is in tegenspraak met het begrip levenskracht of autocratie, dat Hahnemann beschrijft als een kracht, die zijn werk zelfstandig doet, zonder dat wij daar actief deel aan hebben. Door de ongelukken is echter het deel, dat de situatie zelf wil oplossen gekwetst geraakt en is daardoor nog meer op de voorgrond geraakt en wel dusdanig dat het zelfherstellend vermogen geen ruimte meer krijgt en zijn taak niet kan vervullen. Door met behulp van een homeopatisch middel het gekwetste deel weer op een gezonde manier te integreren in het geheel van de persoonlijkheid neemt het weer zijn natuurlijke plek en komt er weer ruimte voor het zelfherstellend vermogen. Kortom beide mannen lieten weer toe dat het zelfherstellend vermogen zijn werk deed.

Conclusie

De polemiek tussen homeopathische en reguliere (allopatische) geneeskunde hebben we met name in het begin aan de grondlegger van de homeopathie te danken en ook daarom is het niet meer dan fair dat een brug van de kant van de homeopathie geslagen dient te worden.

Wat is hiervoor nodig? Ten eerste dat de homeopathische geneeswijze in zijn ontwikkeling weer aansluiting gaat zoeken bij de reguliere geneeskunde, door verworvenheden, inzichten en begrippen van die kant te integreren in haar eigen systeem. Ook zal zij haar eigen gedachtegoed aan een kritisch onderzoek moeten onderwerpen. Aan de andere kant zal zij ook haar eigen kwaliteiten meer naar voren moeten brengen. Los van de inzichten die Hahnemann ten aanzien van hygiëne, behandeling van infectieziekten etc. had en waar hij zijn tijd toen mee vooruit was, bevat de homeopathische leer nog altijd actuele gezichtspunten waar de reguliere geneeskunde veel aan zou kunnen hebben.

Ten eerste door bij het behandelen van ziekteprocessen gebruik te maken van het zelfgezend vermogen. Een vergelijking met ontwikkelingshulp dringt zich hier op. Vroeger werden allerlei projecten in de zogenaamde ontwikkelingslanden opgezet, waar de plaatselijke bevolking niet of nauwelijks deel aan had. Het gevolg is dat dergelijke initiatieven geen lang leven beschoren waren, omdat ze afhankelijk bleven van input van buiten en niet aansloten bij de mogelijkheden van de plaatselijke bevolking. Kortom, het kostte veel geld en inspanning en er veranderde weinig.

Het eerder genoemde onderzoek laat een vergelijkbaar beeld zien. De alternatief werkende artsen, die meer gebruikmaken van dit zelfherstellend vermogen en dus de mens er veel meer bij betrekken, zijn goedkoper uit en hebben voor de gezondheid op lange termijn meer succes.

Ten tweede het kijken vanuit systeemtheoretisch perspectief. Veel begrippen als suppressie, syndroomverschuiving, denken in hiërarchische lagen etc. maken onderdeel uit van de homeopathische geneesmethode. Het zou aanbeveling verdienen dat er in het behandelingsproces naast een specialist op gelijkwaardige basis een meer generalistisch ingestelde behandelaar betrokken wordt, die kan ingrijpen wanneer een behandeling negatieve effecten laat zien. Een dergelijke wijze van werken vraagt niet alleen van behandelaars, maar ook van patiënten

meer betrokkenheid en een diepgaander begrip van het ziekteproces en de daarmee verbonden behandeling. Want om met Cruiff te spreken: "Je gaat het pas zien als je het door hebt".

De homeopathie lijkt aan het begin te staan van een nieuw tijdperk, waarbij vanuit allerlei disciplines kennis wordt geïntegreerd in de homeopathische behandelwijze en met name de kennis over de medicamenten een verdieping krijgt. Een moeilijk punt blijft het begrijpen van het werkingsmechanisme van de homeopathische geneesmiddelen, maar ook hier gloort voor het eerst hoop aan de horizon doordat inzichten vanuit de kwantummechanica mogelijk een verklaring bieden. Echter waar de reguliere geneeskunde direct wat aan zou kunnen hebben, is de wijze waarop door de homeopathie onderzoek wordt gedaan naar het effect van geneesmiddelen. Naast een fysieke werking wordt ook gekeken naar effecten op onder meer het psychisch vlak. In de praktijk wordt dan weer teruggekoppeld wat voor soort mensen met welke klachten baat hebben bij de medicatie. Ook de reguliere geneeskunde zou zeker dit laatste kunnen gebruiken om kenmerken van patiënten te gaan vastleggen, die goed, neutraal of zelfs averechts reageren op bepaalde medicatie. De homeopathie is in het verleden ook zelf van een meer materieel gerichte geneeswijze veranderd in een meer energetisch en informatief sturende geneeswijze. Deze ontwikkeling is vanuit de empirie voortgekomen, waarbij de toenmalige wetenschap nog geen belemmering vormde om dergelijke wegen te bewandelen. De huidige geneeskunde heeft zich juist ontwikkeld dankzij een beter begrip van ons materiële zijn en dit maakt het moeilijk om dit lange tijd succesvol bewandelde pad te verlaten. Maar praktisch gezien lijken de grenzen bereikt te zijn, alleen al omdat de materieel gerichte aanpak teveel geld gaat kosten en niet resulteert in een terugdringing van ziektes.

Het wordt tijd om ons te richten op preventie van (chronische) ziekten en uit te gaan van een (goedkopere) manier van genezen door gebruik te maken van de wijsheid die in de natuur besloten ligt.

Een wijsheid, die door de huidige vooruitstrevende vormen van wetenschap ontdekt wordt en die hopelijk een revival van de homeopathische geneeswijze en een verrijking van de reguliere geneeskunde gaat veroorzaken.

Dan kunnen we ons weer wijden aan wat volgens Hahnemann het doel van genezen is:

“§9... daß unser inwohnende, vernünftige Geist sich dieses lebendigen, gesunden Werkzeugs frei zu dem höhern Zwecke unsers Daseins bedienen kann.”

Literatuur

- Bruggink JW, Knoops K, Nusselder WJ, Gool CH (2010) Neemt de gezonde levensverwachting in Nederland toe of af? *Nationaal Kompas Volksgezondheid*, versie 4.1, 23 september. RIVM, Bilthoven. www.nationaalkompas.nl
- Hahnemann S (1810) *Organon der rationellen Heilkunde*. In der Arnoldischen Buchhandlung: Dresden.
- Hahnemann S (1982) *Organon der Heilkunst. Erneuter Nachdruck der von Richard Haehl herausgegebenen 6. Auflage*. Hippokrates Verlag: Stuttgart (online versie 6^e druk: www.homeoint.org/books4/organon/).
- Kooreman P, Baars E (2010) *Patients Whose GP Knows Complementary Medicine Have Lower Costs and Live Longer*. Via internet: members.ziggo.nl/peterkooreman/gpcs.pdf
- Lucae C (2004) *Grundbegriffe der Homöopathie. Ein Wegweiser für Einsteiger*. KVC-Verlag: Essen.
- Schmitz M (2000) *Stromüngen der Homöopathie. Konzepte, Lehrer, Verbreitung*. KVC-Verlag: Essen.
- Scholten J (1996) *Homeopathie en de Elementen*. Alonnisos: Utrecht.
- Systeemtheorie: nl.wikipedia.org/wiki/Systeemtheorie
- Verbraak C (2009) *Kijken in de ziel. Psychiaters over hun vak en over zichzelf*. De Bezige Bij: Amsterdam.
- Wischer M (2004) *Kleine Geschichte der Homöopathie*. KVC-Verlag: Essen.

> Samenvatting

Een brug van homeopathische naar reguliere geneeskunde

De grondlegger van de homeopathie, Hahnemann, veroorzaakte door zijn onverzoenlijke houding een kloof tussen homeopathie en reguliere geneeskunde. De belangrijkste ontwikkelingen van de homeopathie speelden zich al vroeg af, voor de ingrijpende ontdekkingen op biologisch en natuurkundig vlak. In deze vroege periode ontdekte Hahnemann bij toeval de werking van niet materiële geneesmiddelen, en in samenhang daarmee het zelfherstellend vermogen en een systeemtheoretische aanpak van ziektepro-

cessen. De reguliere geneeskunde ontwikkelde zich pas later door steeds diepgaandere inzichten in de materie, maar lijkt nu, gezien onder meer de toename van chronische ziekte op jongere leeftijd en de te hoge kosten voor behandeling, geen wezenlijke vooruitgang meer te boeken. Ze zou daarom veel kunnen leren van de homeopathie, mits deze laatste zelf zijn eigen gedachtegoed opschoont en moderne inzichten daarin incorporeert.

> Summary

A bridge from homeopathy to regular medicine

The founder of homeopathy Hahnemann initiated by his irreconcilable attitude a gap between homeopathy and Western medicine. The most important developments in homeopathy took place before major discoveries in biology and physics. In this early period Hahnemann discovered by coincidence the effect of immaterial remedies and in connection with this the process of self healing and a way of treating pathological processes according to systems

theory. The development of Western medicine took place after this by a growing understanding of the material aspects of life. However, an increase in chronic diseases at a younger age and an increase in medical costs shows that there is no real progress. Regular medicine could learn from homeopathy, if the latter incorporates new insights in its own body of ideas.

Key words

homeopathy ■ similia principle ■ potentised remedies ■ systems theory ■ self healing ■ mind-body